VARGA CSABA – AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 8.

LUK

Alapgyöke: le, a lek, luk jelentése: „bemélyedés”, „lemélyed”. Sok féle ként ejtjük: lik, luk, lék, lak, lyuk, juk, régen még: lók, l-vesztéssel ók, óg is. Nyelvünkre jellemző, hogy kis kiejtési eltéréssel „szakosítjuk” a szó jelentését, pl. csireg, csereg, csorog, csörög csurog, vagy haj, héj, háj. Itt is jó példát találunk erre: a lukas zoknira nem mondjuk, hogy lékes, pedig amúgy lék, vagy luk, egyre megy. Hiszen jól tudjuk, hogy aki léket vágott a dinnyén, az kilukasztotta. Ugyanez a helyzet a lak szóval is. Már teljesen elhomályosodott, hogy a lak is luk. Ám nyelvünk emlékezik, mert például nem kérdezzük-e sokszor: „- E lukban laksz?”, viszont így már nem szokás kérdezni: „- E lékben laksz?”. Pedig a hajlék szóban éppen hogy léket mondunk, s nem lakot! S még a lényeg is kiderül, ha a hajlék két szavát megcseréljük: héjlak. Tehát a hajlék: fölénk boruló alkalmatosság által alkotott lék, lak, luk. (A haj pedig: hagyma haja=héja.) Például a lakik, lakó szó akár mondható lenne akár így is: lukik, lukó. Jellemző nyelvünkre az is, hogy a magas magánhangzó általában kicsit, a mély nagyot jelent. Például lik alatt kicsi, luk, lyuk alatt nagyobb, nagy lukat értünk. Likacsos, lyukacsos, kilyukaszt, lyuggat, lyukad,

Német ’luk’=luk, ’luke’=lék, luk, ’lech’=lukas, ’loch’=börtön, ’lochpresse’=lukasztó, Francia ’lac’=tó, ’lucarne’=luk, ’lac’=női nemiszerv. Angol ’leac’=lék, ’loch’==luk (pl. Lochness), ’lack’=hiány, ’lacuna’=rés, lengyel ’loch’=luk. (Az angol ’locket’, ’lock, francia ’loquet’ viszont egész más, a lakat szavunkkal azonos, mely a rek (mint rekeszt) szóból lett r>l módosulással.) Latin ’lacuno’=mélyeszt, ’lacuna’=lyuk, mélyedés, ’lacus’=tó. Ógörög ’lakkosz’=üreg, tó. Székelyeknél ’lák’=tó, mocsár, ’lók’=”két hegy közötti völgyecske” (Czuczor).

Lak zöngésen ejtve: lag, ógörög ’lagón’=üreg. Innen a laguna is. Ám az ógörög ’lagósz’=nyúl minden bizonnyal onnan, hogy lukban, üregben lakik, ahogy mondjuk is „üregi nyúl”. Francia ’loge’=kunyhó, ketrec, ’logement’=lakás, ’loger’=elszállásol.

Régi lók, l-vesztéssel ók. Ebből az akna, szlovák ’okno’=ablak, ’oko’=szem. Feltehető tehát, hogy ez az ók, mint luk, akna, ablak: szemet is jelent. S ebből az ok, okul, oktat, stb., stb. (Okos=lásd pl.: „szemesnek áll a világ”.) Ezt látszik alátámasztani a latin ’oculos”=szem, ’oculo’=látóvá tesz, felvilágosít (oktat), szembetűnővé tesz, ’oculátus’= szembetűnő. Lásd még: ókumulál. Angol ’ogler’=szemező (bámuló). Található olyan egybecsengés is, mely első pillanatban véletlennek tűnhet. Spanyol ’acause’=okoz, miközben spanyol, angol ’cause’=ok. Az a „nélküli”-t jelent az efféle nyelvekben, tehát ez esetben az ’acause’=’a-cause’=ok nélküli, tehát véletlen ráhatás lenne, ám ez ellentmondás, mert ’acause’ éppen hogy annak állítása, hogy van ok. A’cause’ tehát a kezdő o-t elvesztett szó. Például spanyol ’ocasionar’=okoz, ’ocasión’=ok, ürügy, indíték esetében is teljesen kizárható az ok hiánya, tehát itt is az ok szó áll gyökként. Ógörög ’oknéo’=meggondol, aggályoskodik, azaz okoskodik.

Lik, luk, lék, lak, lák, lók, ók, óg, ak, ac, oc, lac, luc, lack, loch, log, lag, lakk, leac, luke, lyuk, juk

egyetlenegy ősi szavunk ez – huszonkét féle kiejtéssel-helyesírással.